

24 april 2023

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027 U2022/03951

Sveriges Skolledare har fått möjlighet att yttra sig till Utbildningsdepartementet angående Skolverkets förslag till ny nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027.

Sammanfattning av Sveriges Skolledares synpunkter

Sveriges Skolledare vill börja med att konstatera att diskussionerna om skolans digitalisering allt för ofta hamnar i ett för eller emot. Sveriges Skolledare tror att en så dikotom bild av skolans digitalisering varken främjar elevernas lärande eller skolans utveckling. Vi kan konstatera att skolan måste växa och utvecklas, utan att vara överdrivet teknikoptimistisk. Digitalisering ska inte vara ett självändamål utan ett stöd för verksamheten, och i enlighet med den synen på skolans digitalisering anser Sveriges Skolledare att utvecklingen också måste utgå från en gemensam behovsinventering och kunskapssammanställning.

Sveriges Skolledare anser därmed att det är viktigt att det finns en ny nationell digitaliseringsstrategi på plats. En strategi ger riktning och kan ge stöd, och ger också såväl huvudmän som skolans personal en bild av vilken utgångspunkt som arbetet ska ha. Men en strategi är inte självuppfyllande. Utan konkreta förslag på hur verksamheten ska resurssättas och stöd i implementeringen, riskerar denna strategi att bli ytterligare en strategi som inte används. Att den efterföljs av en handlingsplan är därmed av yttersta vikt.

Av dessa orsaker håller Sveriges Skolledare i stort med målsättningarna i strategin, men vill samtidigt konstatera att flera av målen inte kommer kunna uppfyllas inom nuvarande utbildningssystem. Det är ett stort problem att floran av digitala verktyg för skolan är alldeles för stor idag, och att kravställningen i upphandlingen allt för ofta brister. Att inte kunna få en överblick och kunna värdera kvaliteten på olika verktyg skapar problem som inte bidrar till att öka kvaliteten i undervisningen. Sveriges Skolledare förordar därför att staten tar ansvar för att säkerställa en nationell uppföljning av barnens och elevernas utveckling genom införandet av ett nationellt system för informationshantering för förskola till vuxenutbildning, liknande Finlands skolplattform.

Sveriges Skolledare vill därutöver särskilt poängtera att strategin inte i tillräcklig grad lyfter värnandet av barnens, elevernas och personalens integritet. I takt med att antalet digitala verktyg som används i skolan ökar, ökar riskerna för såväl otillbörlig användning

av användarnas personuppgifter, som övervakning av kollektiva beteendemönster för att bygga databaser som, särskilt med framtida analysmetoder, kan resultera i en oerhörd koncentration av information som kan missbrukas. Att ge skolans organisation beredskap för detta är väldigt viktigt.

Förslaget i korthet

Skolverket har gett förslag till en ny nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet som ska gälla 2023–2027. Strategin innehåller de två övergripande målen att barn och elever utvecklar digital kompetens och att digitaliseringens möjligheter används inom skolväsendet.

Sveriges Skolledares synpunkter

Synpunkter på strategin i förhållande till barns och elevers kognitiva utveckling, hälsa och välbefinnande i relation till användandet av digitala läresurser i undervisningen utifrån ålder och mognad

Sveriges Skolledare anser att det är mycket viktigt att användning av digitala verktyg i skolan utgår från vetenskaplighet och beprövad erfarenhet. PISA-resultat visar generella samband mellan lägre resultat och skolor där datorer användes mycket i klassrummet. Digitala lärverktyg kan visserligen främja läs- och skrivinlärning, framförallt bland barn med läs- och skrivsvårigheter. Men samtidigt tyder mycket på att läsförståelsen är sämre för barn som bara läser på skärm. Det saknas dessutom tillräckligt forskningsunderlag för att kunna säga att digitalisering främjar kunskapsutvecklingen bland yngre barn och elever. Mot den bakgrunden vill förbundet poängtera att strategin bör ha mer försiktiga skrivningar kring behovet av digital kompetens för yngre barn.

Förbundet anser vidare att de professionellas bedömningar måste styra användningen av digitala verktyg i skolan. Men det kräver så klart att skolans personal har kompetens att avgöra i vilka sammanhang digitala verktyg ska användas, och när analoga verktyg passar bättre. Att skolledare får mer tid att vara pedagogiska ledare är därmed en absolut förutsättning. Det kräver att skolledare få färre medarbetare per chef, kringuppgifter som inte påverkar elevernas lärande och utveckling eller ingår i uppdraget måste i möjligaste mån lyftas bort och att skolledare har makt och inflytande över de resurser och processer som har betydelse för kvaliteten och möjligheten att uppfylla skollagen. Det handlar så väl om ekonomiska resurser till verksamheterna, som tillgång till de stödfunktioner som krävs.

Utan skickliga skolledare som äger förmåga att leda och motivera lärare i förskola och skola, och säkra likvärdigheten för barnen och eleverna, blir det svårt att möta de utmaningar som förskolan och skolan står inför – inte minst kopplat till skolans digitalisering.

Övergripande mål 1: Alla barn och elever utvecklar digital kompetens för att kunna delta aktivt i studier, samhällsliv och arbetsliv i syfte att bidra till ett hållbart och demokratiskt samhälle

Sveriges Skolledare håller i stort med om prioriteringarna i mål 1, men förbundet har några synpunkter. Under **delmål ett** (Alla barn och elever utvecklar digital kompetens som en del av och en förutsättning för ett livslångt lärande) skriver man att det är viktigt att främja ett livslångt lärande. Sveriges Skolledare håller med. För att kunna bli aktiva samhällsmedborgare behöver barn och elever få digital kompetens. Men samtidigt saknar strategin särskilda skrivningar om vuxenutbildningen. Komvux saknar regleringar kopplat till distansundervisning, och inom vissa delar av komvux är den digitala litteraciteten generellt lägre än i andra delar av utbildningsväsendet. För att alla ska få en likvärdig utbildning av hög kvalitet behöver regeringen se över regelverket som styr distansundervisning inom vuxenutbildningen, samt så måste huvudmännen säkerställa likvärdig tillgång till digitala verktyg och kompetensutveckling.

Under **delmål tre** (Alla barn och elever utvecklar förmågor att agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer) skriver man bland annat att vistelse i digitala miljöer kan leda till isolering och radikaliserings. I det sammanhanget lyfter strategin behovet av att barn och elever lär sig agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer. Sveriges Skolledare håller i alla avseenden med. Förbundet vill dock också lägga till att huvudmän måste göra genomgripande risk- och konsekvensanalyser innan fjärr- eller distansundervisning används till förmån för närundervisning. Det är generellt svårare för rektorer att ta det fulla arbetsmiljöansvaret för elever som får undervisning på distans. Förbundet hoppas att den kommande handlingsplanen som ska efterfölja strategin lyfter frågan om distansundervisning.

Förbundet saknar också en diskussion kring styrningen av skolans digitalisering. Idag har edtechbolagen och förvaltningen som styr upphandlingen av digitala verktyg ett stort inflytande över hur skolans digitalisering organiseras, och rektorer och lärare riskerar att hamna i händerna på ickefunktionella verktyg som upphandlats utan inflytande från professionen. Kravställningen på verktygen bör därför utgå ifrån behoven hos dem som kommer att använda dem. Detta borde skrivas fram tydligare.

Övergripande mål 2: Undervisningskvaliteten, likvärdigheten och måluppfyllelsen ökar genom att digitaliseringens möjligheter används i skolväsendets olika delar

Förbundet vill särskilt poängtera att användningen av digitala verktyg eller arbetssätt i skolan inte automatiskt leder till högre likvärdighet. I vissa fall kan det vara precis tvärt om.

Sveriges Skolledare håller med om att skolväsendet behöver förhålla sig till de förändringar som sker i övriga sektorer i Sverige och Europa och använder digitaliseringens möjligheter för att utveckla verksamheten. Särskilt med syftet att minska administrationen i skolan. Förbundet vill dock poängtera att det alltid kommer finnas risker för tidsödande överdokumentation om alla skolhuvudmän i landet använder olika system för att dokumentera samma saker.

Idag lägger varje kommun stora resurser på upphandling och avtal för att finna den leverantör som bäst kan svara på kommunens skolverksamhets behov. Det är ohållbart att alla kommuner vart tredje till fjärde år ska upphandla nya system, som många gånger har nya uppdaterade – och buggande - moduler och funktioner. Ibland har dessa system dessutom ingen öppen källkod, vilket gör att samma information måste matas in i flera olika system som inte ”pratar” med varandra. Allt detta tar tid, och det kostar ofta mer än det smakar. Att vissa leverantörer dessutom dumpar priset precis vid upphandlingen och därmed tvingar kommunen att välja systemet, är heller inte hållbart. Personalen och eleverna riskerar sitta fast med verktyg som inte fungerar, och som ändå kommer bytas ut när personalen och eleverna väl lärt sig systemen. Det kan inte vara omöjligt att staten tar ansvar för en nationell samordning av skolsystemets kunskapsuppföljning. Sveriges Skolledare önskar en nationell plattform för hantering av nationella prov, frånvaro och elevhälsa. Dessutom önskar förbundet en nationell uppföljning av elevernas resultat och utbildningens kvalitet. Det skulle ta bort problemen med överföring av information vid studieövergångar, underlätta betygshantering och kunna göra gymnasieantagningen nationell, så att alla skolor kan ta del av eventuella studieplaner eller annat. Finland har gjort det, Sverige borde följa efter.

Gällande **delmål sex** (Huvudmän, rektorer och pedagogisk personal använder data för att utveckla och följa upp verksamheten) vill förbundet särskilt betona att sådan data som samlas in för att utveckla och följa upp verksamheten skulle få ett mycket mer tydligt och användbart syfte om samma förutsättningar skulle gälla för alla. Ska varje huvudman samla in olika data på olika sätt och sedan analysera datan med olika analysmetoder kommer detta arbete inte ge något mervärde utan bara leda till merarbete. Av just den anledningen förordar förbundet ett nationellt system för elevhantering och uppföljning som hänger ihop med en nationell skolplattform. Ett sådant system måste utgå från principen om tillitsbaserad styrning och ledning, vara användarvänligt, genomtänkt, och ska baseras på de behov som skolans personal har. Det är dock väldigt viktigt att det inte leda till ökad administration för skolledare, lärare och andra yrkesgrupper i förskolan och skolan.

All form av datainsamling är resurskrävande, därför måste syftet vara tydligt och dessutom måste alla skolor få likvärdiga förutsättningar. Så som förbundet ser det, måste staten antingen tillföra mer resurser för att huvudmännen ska kunna stärka den datadrivna uppföljningen av kvaliteten inom verksamheten utan att resurser tas ifrån andra delar av skolans verksamhet, eller så måste staten ta ett nationellt ansvar för kunskapsuppföljningen och införa ett gemensamt system.

Sveriges Skolledare

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande

Matz Nilsson
Förbundsordförande